

Inaugurační projev rektora ČZU Michala Lošťáka

Excelence, vážené představitelky a představitelé veřejné a státní správy, magnificence, vážené paní rektorky a páni rektorů či ti, kteří je zastupují v prorektorských pozicích, vážení představitelé a představitelky významných partnerů České zemědělské univerzity, vážené členky a členové správní rady, akademických senátů, kolegyně a kolegové a všichni přítomní na této dnešní inauguraci...

Mezera mezi oslovením vás všech a těmito slovy nebyla náhodná. Byla zamýšlená. Byla zamýšlena, aby ukázala na význam. V tomto případě na význam nepronosených slov. Na význam ticha, které však svou tichostí v kontextu, kdy byla očekávána další slova, snad až křičelo. I ticho, má-li význam, dovede překřičet bezvýznamná slova. Poslední román, někdo uvádí novela Milana Kundery nese název *Sláva bezvýznamnosti*. Oslava bezvýznamnosti má svůj význam. Tento román pro mne naznačuje, že žijeme v éře, v níž jsou jasné a zřejmé významy výrazně relativizovány a neustále proměňovány. Jsou konstruovány tak, že poučený laik se diví a odborník žasne. Původní významy, tak jak jsme je znali po desetiletí, jsou erodovány a nové nejsou jasně artikulovány, snad kromě jediného faktu, tedy, že vše je možné. To, co bylo před padesáti lety akademicky diskutováno jako epistemologický anarchismus z pera Paula Feyerabenda ve vztahu k metodologii vědy, se dnes stalo běžnou realitou, v níž žijeme své každodenní životy. „*Anything goes*“, vše je možné, vidíme všude, od módy a filmu až po politiku a jídlo. Co to znamená? Jaký to má význam? To jsou otázky, které si klademe, když jasné a přesné významy mizí a místo nich se objevuje jakýsi bezvýznamný fluidní mišmaš. V něm je obtížné odlišit dobro od zla, štěstí od neštěstí, blaho od utrpení a zdar od nezdaru. Ale právě univerzity by měly být tím místem, které jasně naplňuje významy dobra, štěstí, blaha a zdaru. Ne náhodou se při slavnostních úkonech na univerzitách pronáší věta „*Quod bonum, felix, faustum, fortunatumque sit*“. Když dovolíme devalvovat významy, když se obtížně odlišují významy slov, stane se z této věty bezvýznamný žvást.

Vážené dámy a pánové,

nechci teď kontemplotovat o tom, kdy jasné a zřejmé významy začaly být relativizovány a co umožnilo jejich erozi. Byla to druhá polovina 60. let, kdy dříve jasná pravidla délky sukni u děvčat a délky vlasů u chlapců byla měněna a Pandořina skříňka sociálního konstruktivismu, v němž významy nejsou dopředu objektivně dané a jasné, ale jsou námi utvářeny v našich komunikačních aktivitách, byla otevřena? Nebo to byl dokonce již začátek 20. století, kdy Einstein svou teorií relativity narušil newtonovskou fyziku a za chvíli nato přišel někdo, řečeno slovy dnes již klasika, kdo byl novej, mladej, byl to sekáč, který se nezakecal? Nemíním teď mít přednášku a hledat odpovědi na položené otázky. Co ale má význam, je sdělení, že v každém případě to byla období, kdy tady již existovalo institucionalizované vysoké školství v oblastech, v nichž působí dnešní Česká zemědělská univerzita. Od roku 1906 jako Zemědělský odbor České vysoké školy technické a od roku 1952 jako samostatná Vysoká škola zemědělská. Svým bytostným propojením se zemědělstvím a lesnictvím, tedy v přímé vazbě s přírodou se jak předchůdkyně dnešní ČZU, tak i samotná Česká zemědělská univerzita staly strážkyněmi významů. Zemědělství, lesnictví a obecně živá příroda jsou něčím, co nelze jednoduše stiskem knoflíku vypnout a zase zapnout. Nejsou něčím, co lze jednoduše změnit. Nemohou být jednoduše erodovány a relativizovány. U zemědělství, lesnictví a obecně u přírody platí jiná logika. Logika, kdy se rozhodujeme s ohledem na naše přežití. Bez živé přírody nebudeme jako lidstvo existovat. To je onen jasný význam, se kterým dnes na ČZU pracujeme a který střežíme. Proto nám jako České zemědělské univerzitě nezbývá nic jiného, než nabízet jasnost a zřejmost významů. Za toto zakořenění v jasnosti významů patří našim předkům velké díky a pro nás to znamená i velký závazek nedopustit relativizaci a erozi významů.

Vážené dámy a pánové,

bude to možná znít podivně, ale svět jasné zřejmosti a jasných významů je pro mne světem opravdových pohádek. Možná i proto, že pohádky tu byly od nepaměti, od dob tradičních společností založených na zemědělství a pevném sepětí s přírodou, zatímco turbulentní relativizaci všeho zažíváme až nyní, v období, které někdo označuje jako postmoderní, v němž se vztah s přírodou často přesouvá do virtuálního prostředí sociálních médií. Zároveň, když odkazují k pohádkám, nemyslím tím pohádky ve významu smyšlenosti, ale pohádky jako vyprávěný příběh. Příběh pohádky má řád a význam. U pohádky si můžete být jisti, že dobře skončí, a to i přesto, že hrdinové čelí řadě peripetií, bytostných problémů a zkoušek. V pohádce dobro zvítězí nad zlem. Pohádky zanechávají poučení. Takže i já bych se rád řídil onou větou krále Miroslava z pohádky *Pyšná princezna*: „*Nad nikoho se nepovyšuj a před nikým se neponižuj*“. A mne vlastně při přemýšlení o pohádkách, které sdělovaly jasné významy a měly proto i řád, napadlo, zda i univerzity nejsou takovou pohádkou s velkým příběhem. Zda univerzity nejsou velkým příběhem o tom, jak dobro vítězí nad zlem, o tom, že vše dobře skončí, a to i přesto, že musíme bojovat s těmi, kteří nás vystavují někdy až bytostným zkouškám. Jsem na této univerzitě již více než 35 let a vím, čím vším si za tu dobu musela projít, a to v dobrém i ve zlém. Vidím paralelu s pohádkou „*Jak se budí princezny*“, kdy princ Jaroslav se sluhou Matějem ožíví spící království. Děkuji proto všem, a

někteří z nich sedí i v tomto sále, kteří učinili z ČZU dynamickou a mezinárodně respektovanou univerzitu plnou života. To, kde se dnes nacházíme, je výsledkem naší společné minulé a současné práce a našeho společného úsilí koordinovaného předchozími rektory, děkany a děkankami. Před nějakými 20 lety Česká zemědělská univerzita v mezinárodních žebříčcích hodnotících kvalitu vysokých škol nefigurovala. Dnes v nich stoupá vzhůru. Například v právě zveřejněném předmětném žebříčku QS Ranking jsme v roce 2021 byli zařazeni jen ve dvou předmětných oblastech. Letos již figurujeme ve čtyřech: v zemědělství a lesnictví, kde jsme si oproti loňsku polepšili o osm míst na 58. místo na světě, v environmentálních vědách jsme jako jediná z univerzit v ČR mezi prvními 300. Umístili jsme se i v biologii a nejnověji v ekonomii.

Vážené dámy a pánové,

i na univerzitách se vyskytují, podobně jako v pohádkách, různé typy osob, a to v různých pozicích a rolích a ty pozice a role mají své přesné významy. Samozřejmě se primárně nabízí paralela mezi rektorem a králem. Jenže vést takovou paralelu bez jasných významů nekončí nikdy dobře. Proto je svět jasných významů tak důležitý. Ve světle jasných významů není rektor pohádkovým králem. Už jenom proto, že ne všichni pohádkoví králové jsou kladným vzorem. V pohádkách je přízeň samozřejmě věnována moudrým králům, kteří činí moudrá rozhodnutí. Tady možná ještě paralela s rektorem platí. Jenže v jasném světě významů pohádek je jednoduché taková moudrá rozhodnutí činit. V reálném světě dneška, kde stále více platí „*to i ono*“, kde nabírá na síle kakofonie různých zvuků, přes které nakonec ani nic neslyšíme, a kde už neplatí slova pana Ozzáka ze sitcomu *Comeback* o tom, že „*chlapi byli chlapi a voňavka sprostý slovo*“, tak v tomto světě je velmi obtížné činit moudrá rozhodnutí. Proto to králové v pohádkách mají mnohem jednodušší než skuteční rektoři. A sám za sebe mohu dodat, že i za krátkou dobu, kdy jsem ve funkci rektora, již vím, že činit jasná a významná rozhodnutí se zodpovědností k univerzitě není jednoduché, ale je to nesmírně potřebné. Uvědomuji si, že každé rozhodnutí má své zamýšlené, ale někdy i nezamýšlené důsledky. A právě ty poslední nás někdy rmoutí a říkáme si, že jsme něco měli udělat jinak, ale jindy nás těší a říkáme si, že to byla ona nejsprávnější volba. A proto na tomto místě děkuji všem předchozím rektorům za jejich moudrá rozhodnutí s důsledky, které nás dnes těší, protože těmito rozhodnutími posouvali univerzitu vpřed. Jedním z takových klíčových rozhodnutí bylo to z roku 2005 o vstupu do dnešní Euroleague of Life Sciences Universities. Vzpomínám si, už je to více než dvacet let, že tehdy byly pochyby ohledně přínosnosti tohoto vstupu. Ale tato aliance, která dnes sdružuje 11 evropských univerzit podobného zaměření jako ČZU, již od svého počátku funguje na principech, které tvoří základ pro tzv. Evropské univerzity, a to svými společnými programy, studentskými vědeckými konferencemi, sdílením kapacit, vlastní studentskou organizací a dalšími společnými aktivitami.

Vážené dámy a pánové, milí hosté,

králové, jejichž jména jsou kvintesencí dobra: Dobromysl Veselý a Jindřich Spravedlivý se v pohádce *Šíleně smutná princezna* rozhodli zajistit trvalý mír a přátelství tím, že sezdají své děti Vašíka a Helenku. Jenže pod vlivem proradných rádců, kteří „*kuli pikle*“, se králové nechali vmanévrovat do vyhlášení nesmyslné války. Ta byla oním nezamýšleným důsledkem jejich rozhodnutí, kterého později litovali. Rolí rektora je takovým situacím zabránit, nenechat se vmanipulovat do rozhodnutí, která by, třeba i jako nezamýšlený důsledek, ohrozila samotnou podstatu univerzity. A zabránit tomu můžete, když kolem sebe máte lidi, o které se můžete opřít, a to jak na pracovišti, tak i v soukromém životě. Proto si cením toho, že zde na univerzitě mohu nalézat oporu u lidí, kteří mají s univerzitou dobré úmysly a nekují pikle. Zároveň si cením i podpory své rodiny. Janka, děkuji. Jen na tu vinici musím najít více času. Skutečnost, že se můžete na někoho spolehnout, je společně se znalostmi a dovednostmi všech, kteří na univerzitě působí, největším bohatstvím vysoké školy. V pohádkách to zase, jako u rozhodování, bylo jednodušší. Tam stačil kouzelný měšec nebo oslík, který se otřásal, a byly peníze a bylo bohatství. Na univerzitách musíme o peníze tvrdě usilovat svou prací a nemáme peněz na rozhazování. O to více musíme hledat jiné cesty, jak budovat bohatství univerzit. Ten náš krásný kampus nevznikl jenom díky penězům. On je krásný i díky naší spolupráci založené na vzájemné důvěře a díky našim znalostem a dovednostem vtěleným do tohoto areálu s imperativem se o něj starat a dále jej rozvíjet. Není nic krásnějšího, než vidět usmívající se studentku nebo studenta. Ten úsměv má význam, znamená, že se nám něco daří. Daří se nám správně využívat bohatství, do kterého naši předchůdci investovali. My jej musíme dále zvelebovat, dále do něj investovat s očekáváním návratů – tedy úsměvů budoucích generací studujících, ale i těch, kteří u nás na ČZU budou pracovat. Proto děkuji za tyto investice do vzdělávacích a tvůrčích aktivit na ČZU, které posilují vzájemnou důvěru, znalosti a dovednosti nás všech, a chápu je jako závazek k dalšímu jejich zhodnocování. Tady nás čeká hodně práce a pohádka to rozhodně nebude.

Když jsem u pohádek, už jsem zmínil, že se v nich setkáváme s různými postavami. Každá z nich má svůj význam, který něco sděluje. Mohou to být usměvaví šašci, jako tomu bylo u legendárního rádce Atakdale v podání Vlasty Buriana, který, jak sám přiznal, byl druhým já svého krále. Opravdové rady a moudra však v pohádce *Byl jednou jeden král* přicházely od stařenky v podání Terezie Brzkové nebo vdovy podruhně, kterou ztvárnila Marie Glázrová. Takoví lidé jsou opravdovou solí, solí nad zlato univerzit, abych modifikovaně použil název jiné pohádky. Takovým lidem je potřebné naslouchat, protože to jsou lidé, kteří univerzitu zvelebují a dodávají univerzitě její jasný význam. Nejsou to postavy typu čaroděje

Rumburaka ze seriálu *Arabela* nebo intrikánského zlého skřeta Blivajze z pohádky *Když draka bolí hlava*. Na takové postavy se hodí peklo, jak krásně připomněla pohádka *S čerty nejsou žerty*, kde vypravěč říká: „*At' už peklo bylo nebo nebylo, vymyšleno bylo dobře. Když se kolem sebe podíváme, uvidíme, že spouště lidí peklo chybí.*“ My na univerzitách takový výmysl jako pohádkové peklo nemáme, ale alespoň máme etické a disciplinární komise. Nebo různé další orgány, a především narůstající množství předpisů. Takže si své paralelní peklo vlastně tak nějak utváříme.

Vážené dámy a pánové,

když jsem svou řeč při představování kandidátů na rektora vloni v říjnu končil slovy: „*Pojďme budovat ČZU jako příjemné místo pro práci a studium, v němž laskavý humor a soutěživá spolupráce vítězí nad pesimistickým očerňováním a prosazováním sobeckých zájmů,*“ ani jsem si neuvědomil, kolik paralel s pohádkou v ní lze nalézt. Co jsem ale věděl, je skutečnost, že tato věta musí něco znamenat, musí mít pro nás význam. Když je něco bez významu, nemá to smysl. Proč bychom to nesmyslné a bezvýznamné dělali? Pojďme tedy navracet smysl a významu tomu, co nám uniká. Pojďme utvářet jasné a přesné významy. V tom si myslím je bytostné poslání univerzit od jejich počátku a v tom je podstata naší akademické práce.

Jo, a užijte si pohádky během velikonočních svátků.